

Den fattigvård i Böttaryd på 1800 talit

ACC. N:R

M:1 337:1.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Triupl

Under förra hälften av 1800 talit, fingo de personer, som voro helt oförmåga att bidraga till sin försörjning, gå från gård till gård. Våga jordbrukare hade skyldighet att lämna mat och husrum åt sådana viss tid, efter kommunalt. Sådana individer blivo kallade sockenbudsor. Och att dessa y fingo, i de flesta fall, varken den bästa maten eller husrummet, är uppenbart. Sedan någon tid efter 50 talit ordnades så, att den som var helt arbetslös skulle ha, eller åtnjuta full försörjning. Den bestod i en skäppa Korn ca 29 liter och två br (1/2 delar) i pengar i månaden. De person som delvis kunde bidraga till sin uthomst, fingo halv försörjning. Något till ved eller husrum var det ingen som fäste sig vid. Något älderdomsheim fanns y i församlingen utom en Tomligen liten gräs stuga, kallad fattigstuan, som låg nära vägen på prästgårdens ägor Böttaryd-Böttaryd ca 100 m öster

2

om nämnda väg och ca 20 meter söder om vägen  
Gäddryd - Bergsgården (gamla vägen) I denna stuga  
bodde på 70-talet en fullkomligt svagsamt kanna  
"Toseta Karin" med sin syster Lina som värden.  
Både dessa hade full försörjning. Lina kunde  
stänga in eller binda Karin medan hon plockade  
vagn lite grevar och pinsar åt sig. (stör skog intill)  
(Jag var själv därinne, som barn vid för en söndag,  
han skulle köpa en skära av en smed (tacksmann)  
det var söndagshandel, på den tiden.) Efter en litet  
slump bad Karin om mat och det lät så här  
"Lina dje ma ene oljade vaffle" och efter någon  
minut "Lina dje ma ene oljade vaffle"  
och skulle ättelas som i natt eller att. (Jag stod på  
tröskeln och kall mig i dörrklimpan, ett av mina  
första beredningsminnen) Oljade vafflor var potatis-  
vafflor med lite smör på. I nämnda stuga  
bodde då endast dessa båda. Något annat

älderdomschen fanns ej i församlingen, men i ett  
rum på nedra bottan i sockenstugan och väster  
ändan bodde efter varandra Malin, blinde Rika  
Hjerfers Anna. Ena rummet beboddes av en  
myligen snettald och skörstke Hansell Edström 1878.  
Ett par århölls ut i bygden bodde antingen  
ensamma i sina gamla små stugor som var nära  
för dem, eller hos någon barmhärtig granne eller  
släkting. Under sommarens lopp plockades grannar och  
avfall ihop till ved och så, som ej det kunde, fingo  
lita till hjälpsamma människor. Men om skulle  
hugga, bära in veden, eller elda åt dem jag kan be-  
rätta en egen erfarenhet ett sådant fall. Minna för-  
äldrar flyttade från Kolbershult, där jag är född  
den 17 febr. 1871 på nuvarande Huv. N:o 1 Eklunds ägor  
i S. H. Haralds stuga, något hundra meter från vägen.  
Flyttningen skedde i början av maj 1871 till Norra  
Osvaldö. Å Turpet Lägerön dit vi flyttade bodde förut

Dei gamla systron, Petter Isaksson och Katarina de  
Båda födda resp 1800 och 1802 de hade s. k. full försörjning  
(somme man som jag talet om förut, blev overbidad i kisten)  
Petter kunde ingenting stratta, systern var lite bättre  
i sin hälsa och krafter, fastän mycket lighalt, hon hade  
minst. haft (villappestatt) som barn. Fiskelimen kallades  
viltan (per höftluxation). Petter kunde gå ut i skogen  
om sommaren att plöcka lite bär. Det största intresset  
var att vänta på delningen. Då var beredningen på  
den händelsen och platsen där endertids tagarna skulle  
bäanta sitt korn och s. k. resp 1 ts i pänger för minskan  
tiden uppläses från prädikatolen i kyrkan. De som  
y kunde möta vid delningen, och de var all flästa,  
fingo genom vägen god vån eller granne eller vägen annan  
bäanta sitt korn. Hden var det lika värt på det till och  
från kornen som på bröd bakat. Men man hade ofta  
det förtröendet att ombestyrre hämtning och bakning.  
Kornet, som ofta var av dålig kvalitet, sennaldes.

och före middagen togs endast lite korv att kunnas  
till träff. En mjölk togs endast lite till välling (Påter kallade  
den rannvälling) och den bestod av vatten, mjölk, mjöl och  
lite salt, någon gång lades en smula ister till. I denna  
välling soppades det torra kornbrödet och äts med en bit  
glödslikt salt sill som sårb. En sådan rätt var huvud-  
målt för en dag. En annan dag fick det räcka med lite  
kornkaffe och bröd till det, mycket sällan något smör.  
Ty därtill räsktes i pannarna. De skulle delas till en  
helt fjärdedel bönor ett halft skälpnand kakor och en  
Tobaksskilling till 3-4 st. och lite potatis, som ofta stektes  
med skal på i eddsvärpa och äts med skal på, doppad  
i salt vatten med ett glödslikt sillhuvud till. En mjölk  
mjölkten bestod 3 skilling (6 äre) kornen. (Tre och tre tredjedels l).  
Vid gästning i någon gård, brukade bästas lite tinnvassel,  
som oftast leverades gratis, av den brukades "välling",  
likt rannvälling, som hölls för att vara kornvassel.  
Kornbröd, som förvarades av smörren, var stor

benägenhet att troka och smöga, och det var mycket van-  
ligt att se Pitter bita i bröd så möjligt, att det rök ur  
näsor och på kinderna som från en eldbrand, (mycket mög-  
ligt krusbröd är mycket svårt att blöta) Det underhåll,  
som bestod av, som man lätt kan förstå, varken ett  
lure eller att dö på. Pitter dog 1878, 78 år gammal. Hans  
syster dog 1879, 77 år. Dessa voro, ty värd, ej de enda i  
samman eller värd benägenhet och i bygden, många bodde  
ensamma i ordliga små stugor långt från andra byggnader,  
och ingen såg till dem i evader kanske månader. Jag  
skulle kunna räkna upp Tyngtals rådens stugor från  
min barndom. Jag vill gärna tala om en enda liten  
stuga ingådd i en backe i Gränssås, bebodd av en  
Johannes Eriksson. Jag var där inne en gång som pojke  
till ett spår, enast Tillträmpad jord, väggarna var grästen  
med liten lura mattan. på spalten klyfde åsror, tukt  
av näver och torv, ett litet fönster på gaveln, en  
liten illa insluten fyr, en låg dörr med hög tröskel



Träskinka, som drogs med snöre, som ligger. En säng  
ihopsatt av några brädlappar och gjord till en delig  
tafva (bänk) till bord, två stolar till stolar, en  
mindre tafva vid spisen att sitta sin enda gryta  
(potta kalled) trefotad och med stång (skaff) en liten  
kruka till krusa (pansjärn) av plåt, ett skåp  
av flätad vid tre potar, en liten bläcklampe, och  
en vasspen av trä, några deliga traser i sängen ett  
luffat, och några träskrin var hela hans be. Ingingen  
var på sidan på en gavel, och endast 5 a 6 m från  
dörren ett enkelt bädd. Johannes spel, skägg,  
långhårig, snutsig och trasig, men man var som vid  
sidan där. Det var det fattigaste hus jag varit i.  
För att få komma till de förut nämnda delningarna skulle  
vissa ha varit här eller här en viss mängd såd. Uppsom-  
lingstället var ett för ändamålet upphöjdt anläggning av  
trä två våningar högt, 6 a 7 m i fyrkant, 4 a 5 m högt, låg  
väster om vägen Björtyd Göttyd 6 m från vägen, nästan

mitt emot nuvarande affären. Nämnda magasin blev  
på 70 talit ~~använt~~<sup>översett</sup> och senare nedrivit, dels för stöds-  
skull, och dels för underhållet. Lådan flyttades till kyrk-  
tornet i trapp. Kyrkan ansågs säkrare mot stöld och tak-  
skulle i alla fall hållas. En mängd säd som skulle bännas  
beskredes efter kammaret och i den kontanterna. Under 80  
talit byggdes ett litet "älderdomsrum" där nuvarande små-  
skolan Brogård ligger, men där var endast plats för en familj  
och 3-4 st andra personer, således i ett tal om älderdomsrum.  
En familj Bengt och Anna-Brilla bodde där. Anna B skulle  
vara sköterska. Ett av barnen figne Johanna var lam och  
låg till sängs. Jag var där inne och Johanna visade mig  
sin lamma hand (det var en sår som jag kan glömmas)  
den var riktigt mörk så till hälften knuten och naglarna hade  
vuxit så att de liknade de allra största resfigelklor,  
mycket höga och alldeles spetsiga, gula till färgen.  
De håller på att växa in i handloven. Jag säger att jag  
gjorde något för hennes naglar, när jag tänker på henne



men jag var för ung att tänka så långt. (Detta endas för att  
tala om hur det då kunde vara). Ett utser de sorgligast  
kapitlet om fattigvård, och det varskt mest, enligt vår  
uppfattning upprörande, var de minst örligen återkommande  
integrationslktionerna vid sockenstegen de störs eller mindre  
barn såldes till den lögstjudande. Någon till barn, vilket  
de ej kunde försäga, skulle, på utsett tid möta för att se  
sina föra tälningar gå under klubb till den lögstjudande,  
eller lögst. priset. Detta gavs som utspelad på en sål och  
till kan väl knappast tänkas, utan måste upplösas för att  
begripas. Det skulle som förut såldes barn, som en en eller  
annan anledning skulle byta ägare. Några fick släpa på  
samma plats flera år, en annan byta ställe varje år.  
Barnen som varit på ett ställe några år, fick under skick  
och föräldrar slitas från sina, som de kanske trödde) goda  
fosterförelärdar. Över nämnda Johanna hade en gosse Karl,  
som blev såld till Elias Persson i Önsköp, han var där  
tills han rest till Amreke på 80 till, har ej varit här, som

Jag kände några stycken s. k. höjebarn endast 3 lever än här.  
Dessa auk: upphörde omkring 80 årt. De voro ju nu frukt, i  
de flesta, en frukt av barnaföders slöhet och likgiltighet  
mot ogifta mödrar, och en stor lust i lagen, särskilt en  
skamlig sådan. Det hindrade dock att gifta & kunde förörja  
sina barn och att även dessa blev sällan. Ett ogifta moders  
skulle "skrapas" av prästen en söndag i saderistien en söndag  
offentligt fortgjalt. Ännu aninga år till massen i denna  
relig lydde "gå men rynda och härslar". Detta är några  
glimtar, om världen av de fattiga och verkstora inom de  
församling under förra delen av min 78 åriga levnad.  
Före den tiden fingo aldrig och barn ge sig ut att tiggas,  
eller som man sade "be om". Barnen (föriribland man för)  
gav sig ut till skola, endast 6 årig, med en bror 7 årig, för  
att tiggas sitt suppehälle (farfar hade förbrutit både hem-  
derna) och efter något eller några år stanna som ballgossar.  
En sådan som rynde från hemmet i Hållerskult var  
Anders Svensson, han gick först ut till skola och sedan

Till sjön (på sjön), och var i hennes förrän han var 28 år  
och kom från att konfirmeras, han skulle nämna. Gefta sig  
och det gick i på den tiden utan föregående konfirmation.  
Han besatte sig som segelskummar i Malmö där han bytte  
och bodde samma lägenhet i 51 år. Jag var med på hans  
begravning för några år sen. I samband med fattigvården  
vill jag nämna något om en s.k. "fattighälsö", som fanns utan  
för kyrkan, på den plats där nu en bekvämlighets-  
hiss är, nästan på kanten av vägen Lyungby-Ålvik.  
Den bestod av en i mörken utgrävd kraftig skulptur,  
på övre änden var fastgjord en fjäskantig båda av  
järn, storlek ungefär 180x180x180<sup>cm</sup>, med mycket grova  
beslag och en stor kraftig hängsl. I botten till denna  
båda fanns en velling spreng eller öppning, för att  
vågfarande eller andra skulle kunna lägga in någon  
skatt till de fattiga. Någon eller några gånger hade,  
under förra delen av 1800-talet, hade givare eller  
värliga personer fäst bask på små träbänkar.

och därmed mistat sig till de möjligen indogda  
mynten. D.ä. fanns tolaskillingar på den tiden, som var  
av papper och lätta att fiska upp med nämnda stöckes.  
Detta blev känt, och en hvar av grov plåt fästes över  
öppningen, så frång, att man endast kunde få in en  
hand för att släppa in myntet, därmed hindrades  
malmenigen. Fattighärsen tömdes vid vissa tiden, men på  
senare delen av 1800 talet ledes knappast in något, en-  
dast okunniga pojkar lade in senast, knappar i en  
omkring nämnda stolpe var uppsatt en kran, ca 1 m  
i fyrkant med öppen sida åt vägen, och överst var anslut  
på den gav en över öppningen, med svarta behållare  
på vit botten. Här baron lit icke den fattige lida med  
och var icke hård mot den torftige. Lyrahs bok  
4 s. 1 v. Behållarna mycket prydliga. jag tror att  
denne stolpe och kran togs bort mot 90 talet, och jag vill  
förmå att stolpen, ledan med sitt l. och inscriptionen  
i kranen lämnas till något museum, men därav ut jag intet.  
Helt.